

Tekintsünk el attól az egyébként korántsem mellékes ténytől, hogy ismerjük Szerényit. Én speciel időtlen idők óta, uszke... nem is tudom, rendszerek és rendszertelenségek jöttek és mentek, némelyikben közös kiállításom is volt vele, hogy egyéb intimitásokról, például Torgyánról, Flamm Erikáról, özvegy Egáry Borisznéről, vagy arról a bizonyos Miska bácsiról most szó se essék. Az axióma tehát, kedves hölgyek és uraságok, megkülönböztetett tisztelettel köszöntöm Önöket magam is, az axióma, hogy *nem* ismerjük Szerényit, vagy úgy csinálunk, mintha nem ismernénk, mintha most látnánk először a rajzait, mintegy véletlenül tévedvén be a Múcsárdának nevezett plázacenterbe, amiről szintén most hallunk először, azt hisszük, itt kell leadni a nagy téren elveszített ellenőrző könyvecskéket, hogy itt folyik a lejárt szavatosságú pártjelvények újrahaznosítása, vagy legalább van idebenn légkondi. (Egyébként nem itt kell, és nem folyik, és nincs.) Úgy is mondhatnám, ragaszkodván a premisszánkhoz, hogy legyünk ártatlanok Szerényi ügyben – még úgyabbul: legyünk szüzek.

Szóval bejövünk, és valami sürgőségtől hajtva egyből a pincébe (elegánsabban a Mélycsarnokba) megyünk, ahol meglátjuk a rajzait, és észrevesszük, mert egyszerűen nem lehet *nem* észrevenni, hogy a rajzoló... az alkotó... a kiállító... a művész (MAOE-díj, Patak-díj, Kölcsey-díj, lovagkereszt, Pro Civibus, Munkácsy-díj, satöbbi, majd nézzék meg a többit a Wikipédián), szóval a művész, aki itt kiállítja a rajzait, szeret minket. Még annál is jobban, mint amennyire mi szeretjük magunkat. Vagy amennyire szeretni szeretnénk, de nem tudtuk sosem, képtelenek voltunk rá, s talán most sem jutna eszünkbe ily szentimentális konklúzió, ha nem ismernénk magunkra a Szerényi rajzokon. Mindegy, hogy éppen mik vagyunk, spirálkörművek vagy úttörősípok, szabóollók vagy csatos üvegbe szorult sarlókalapácsok, háromszögvonalzók vagy nyakkendőűk, szíja vesztett karórák vagy kalózkodók, kalauzok, bliccelő hajléktalanok, egyenruhás londonerek, rovatszerkesztők, vagy hasonlók. Esetleg hasonszőrűek. Nem pátoszosan szeret, nem is metafizikusan, nem rajongón, s nem félvállról, nem konzervatívan és nem illiberálisan, nem népnemzetin és nem urbánusan, nem függetlenül és nem elkötelezetten, nem is polgári engedetlenül (nota bene: arra felé azért indulhatna egy mellékösvény), hanem csak úgy... olyan szerényisen szeret. Oly természetesen, hogy nem kell hozzá magyarázat. Legfőljebb egy apró lábjegyzet. Nem is tartok én itten megnyitót fontoskodást, csak lábjegyzetet mondok a Szerényihez. Footnot. A kedvenc műfajom. Sznószka. Alaviite. Dipnot. A tudományos fontoskodásokat, az akadémikus disszertációkat, bevallom, a lábjegyzetek miatt szeretem, ott szokott kikristályosodni a szinthepláne. Mindig sejtettem, hogy a Múcsarnok pincéje a lábjegyzetek terrénuma. Vagy egyszer azzá lesz. Azért került oda... ide alulra, mert amúgy magasan lenne a helye, mindenek fölött, főleg ha egy Szerényi... egy Gábor... mert ne legyünk ugyebár álszerények.

Akkor most elkezdem újra, ha nincsen ellenükre.

Hölgyeim és uraim, Szerényi ballal rajzol. Ahogy Kass Janó. Meg az anyukám. Meg ahogy Puskás egykor lőtt. Rajzol és lő és talál, de nem kommentál, nem manipulál, nem oktrojál, és pláne nem ítélkezik. Legfőljebb következtet. Például egy utas ruhája ráncából a lelkére (ezt sajnos Szenes Zsuzsa vette észre, nem én). Egy szemétdombból pedig a föltámadásra (ezt meg Szemadám szúrta ki). Úgy büvöl el, hogy közben felelősségteljes gondolkodásra biztat (ezt meg Szegőtől kölcsönöztem). Nincs szemernyi gög sem a rajzaiban, hivalkodás, dölyf, dehogya; öntudat is alig, mert amikor azt mondja, hogy el ne felejtsek ám szónokolni itten munkásságának rejtőzködő elvont transzcendens értékszimbolizáló funkciójáról, de úgy ám, hogy a népek zokogjanak, arra ugye csak mérsékelten lehet azt mondani, hogy fennhéjázó, azt viszont nagyon, hogy nem az. Álszerény? Inkább ellenkevény. Rajzol mindenre, ami a keze ügyébe kerül. Irkalapra, szalvétára, sörálátétre, tértivevényre, pincérszámlára, orvosi vényre, felhősre is, spirálfüzetbe, kutyanyelvre... és *kutyanyelvre* (ugye olvassák a blogját mindannyian), noteszbe, satöbbibe. De azért az újságokra koncentráljunk. Szerényi zsurnaliszta. Szebben mondva: újdonság. El lehet képzelni lapot Szerényi nélkül, Szerényit is el lehet képzelni lap nélkül, de egyiket sem nagyon érdemes. ÉS, Nemzet, Országút... Lugas, Nők Lapja, Mozgó... ja, és az Egis Gyógyszergyár üzemi újságja, ezzel kellett volna kezdenem. Ahol egy Örkény lányomába lép. És a Ludas és a Pif és a Borsszem és a

Charivari. Periodikák jönnek-mennek, a Szerényik maradnak; na jó, néha nevet változtatnak. Hívják őket Hogarthnak, Daumier-nek, Szerelmeynek, Steinbergnek, Kajánnak vagy Marcel Gotlibnek. Ha szeretik a skatulyákat, azt is mondhatnánk, karikatúra. Vagy alkalmazott grafika. Ha nem is megrendelésre készülnek, azért egy kicsit mégis. A lapok úgy válogatnak köztük – ezt speciel saját praxisból tudom, de talán a Szerényire is áll –, hogy monokróm legyen (max. két szín), hogy a hasábszélességhez passzoljon, hogy jobbra legyen kifutó, hogy meg lehessen vágni, ha a vezércikk hosszúra sikerül, szóval csupa kisstílu fontatlanság, de oda se neki. Telik az idő, múlik a jövőnk, s a rajzok egyszer csak megváltoznak. Elfelejtik, hogy milyen cikk mellett voltak eredetileg, hogy mekkora honoráriumot csöngettek le értük, hogy járt-e miattuk raporton a képszerkesztő; elkezdenek a korról beszélni, amelyben megszülettek, s üzennek az alkotóról, aki készítette őket. A szabadságról üzennek, arról, hogy a rajzoló hogyan érezte magát az időben, a korban, a korszakban, a történelemben, s az illető történelmi kor hogyan érezhette magát rajzolóként szerszámai – a mártogatós toll, a golyóstoll, a filctoll a diópácos pálca és a *cerka* – alatt. A szabadságra majd még visszatérek, de most a cerkával folytatom: egyet én is kaptam tőle, pontosabban cseréltem vele. Igazság szerint én adtam a cerkát, ő viszont ceruzát adott, sőt pencilt: sárga fa, amerikai, a felirat: Work Zone. Hogy egálba jöjjünk, gondoltam, adok ráadásként egy radírt, olyan csehszlovák elefántost, vagy egy lyukas közepű pirosat, de félek, nem tudna mit kezdeni vele. Tán nem is tudja mi az. Szerényi ugyanis nem radíroz. Miért is tenné?

Nem akarok itt villogni, hogy a görögök még úgy hívták a cerkát, hogy stílus, de Szerényinek az is van. Stílusa. Van persze mondanivalója és elhallgatnivalója, de a stílus a lényeg, a nagy hóbelevancot átszövő stíl. Mondhatnám együttérzésnek, erkölcsnek, humornak, feloldozásnak, és szinte hallani, ahogy odasúgja, add csak ide, cipelem egy kicsit helyetted azt a cekkert vagy... a *keresztet*, és szinte látom, ahogy a nyakán marad. A szinték nem is kellene. Zárójelbe is teszem őket.

Ott tartottam, hogy a szabadságról üzennek a rajzok, terük lesz, idejük lesz, másságuk, distanciájuk lesz – és egymáshoz képestiségük... értik, ugye, a relativitásukról szónokolok, Steinmannra gondoljanak, a grófnőre, esetleg a csonkakúpra, de most az egymáshoz képestiségük a jó szó, mert ott van benne a pestiségük is. A legpestibb harcosként tartatik számon Szerényi, aki helyettünk lopja vissza minden éjjel a Fűvészkertből a zászlót; a legpestibb daliaként, aki értünk teszi pénzzé a vadonatúj Stiliztikát; és a legpestibb indiánként, aki rézbőrű szép fülét a 48-49-es sínere tapasztva (v.ö. Reményi Antal honvéd és szobatárs) mindnyájunknál előbb tudja, mikor érkezik a boldog jövő. Vagy azt hallgatja tán, a gyönyörű múlt hogyan zakatol egyre távolabb... és egyre messzebb?

Vegyék nyugodtan elő a zsebkendőjüket.

Addig én valamit még fontoskodok a kiállítás címéről... meg amúgy is azt kérte Szerényi, hogy jó hosszú legyek. Álom logika... ez a cím. Kezdjük a mestereinél, Erdély Miklósnál, hogy tudniillik az álom a tudattalan szimbolikus szerveződése, vagy Hernádi Gyulánál, hogy az álom a személyiség mélyrétegébe tett utazás? De ha már a múlt és jövőnél tartottam, én inkább ezekből próbálom szimplifikálni. A távlattan időformulái mentén.

Azt talán nem kell magyaráznom, hogy az álomban megfordul az idő, a jövőtől a múlt felé halad, az órák jobbról balra forognak benne, mint mondjuk rajzolóknak Anubisz-vekkerén a kés-villa-kanál mutatók. Ki nem riadt még föl álmából valami hirtelen zajra, valami olyanra, ami az álomban hosszadalmas, egymásból következő események eredőjeként is felharsant, egyidejűleg a valódi zajjal? Mi mással lehetne magyarázni ezt, ha nem az idő irányának megfordulásával? Eszerint az álomtörténet már annak a ténynek a tudatában veszi kezdetét, hogy befejezése csakis az a bizonyos hang lehet, mondjuk egy ajtó becsapódása, egy telefon megcsörrenése, vagy egy Károly körüti kakas kukorékolása (ez viszonylag ritka), ami majd a jövőben, az ébrenlét távoli jövőjében megtörténik. Az okozat előre kerül az oknál. A valóság emlékszik vissza az álomra, nem az álom a valóságra, ahogy az elvárható lenne. A még nálam is okosabbak úgy sejtik, hogy az idő

„szabályos” irányulása, a történelemnek a múltból a jövő felé görgő volta az univerzumnak abból a sajátosságából fakad, hogy keletkezése (a Nagy Bumm) óta folyamatosan tágul. Ebből az következik, hogy ha történetesen a tágulás szűküléssé változna, megfordulna az időirány is, és egyszerre elkezdenénk a múlt helyett a jövőre emlékezni. Ha a nagy kátyvasz tágulása, elérve egy maximális méretet, nem semmisül meg (a feltételezett Nagy Reccs során), hanem megfordul, újra szűkülni kezd, és a jelenlegi folyamatoknak épp az ellenkezője megy majd végbe benne. Így aztán az univerzum kezdete és vége, első és utolsó pillanata ugyanaz lenne. (Ezért lett volna az egész hajcihő? – kérdezné most mesterünk, ha szót kapna). A tágulásból szűkülésbe forduló, sőt összeomlásig fokozódó redukiót a fekete lyukaknak nevezett területeken lokálisan is élvezhetjük; na épp ide akartam kilyukadni, ehhez a lyukhoz, mert kedvére vizsgálhatja bennük bárki a megforduló idő jelenségét, ha az ottani, nem túl komfortos környezetet tolerálni képes. Egyfajta fekete lyuk lenne tehát az álom? Mindenesetre mint metafora, mint a megforduló idővel operáló álom megjelenítésére használt hasonlat, a fekete lyuk jó eszköz lehet a Szerényi-féle képzőművész-filozófusok kezében, akik nem is nagyon rejtik véka alá, hogy speciális, kört négyesítő cirkalomkészleteik, önmagukba forduló Mőbiusz-nyakkendőhurkaik, arctalan tablógenerátoraik, ötágú csillagciszternákba ereszkedő lajtorjáik, téglafalmintás báránnyelűk közt páternoszterező liftjeik segítségével a való világból az álmokat, s az álmokból a való világot próbálják rekonstruálni. Ahogyan a ráncokból a lelkeket ugyebár... ha esetleg még emlékeznek rá.

Nyilván a fekete lyuk álommetafora miatt választotta hősünk a Mélycsarnokot (vagy választották neki), s e kozmikus választás jegyében állít ki épp 79 munkát, 79-et a Nagy Bumm és a Nagy Reccs közé feszített asszociációs hálón fennakadt személyes geniza-kollekcióból; 79-et épp, ami ugyebár prímszám, sőt *boldog szám* – a matekosok tudják mi az; az én szám, az én *boldogtalan szám* most inkább csak a kiállítás címének ismételt artikulálását vállalja, azt viszont csupa nagybetűvel: **ÁLOM LOGIKA.**

Tudták-e, hogy aki manapság ad magára, már nem lép az utcára úgy, hogy legalább a vádlijára varrva nincs egy Szerényi-tetoválás? De inkább a homlokára. Belülről. Háromszögvonalszóban Püthagorasz szeme. Vagy Isten nagylábujja.

Azzal kezdtem volt, uszkve öt oldallal ezelőtt, hogy szeret. Szereti azokat is, akiket meg amiket mi nem tudunk. Azt javaslom, hogy a viszonyosság jegyében, vagy inkább csak úgy, mert... na... szóval mi is, úgy érve, hogy mi itt mindnyájan, grófnők, indiánok, újdonszok, rajzoló, költők, alkotmánybírák, kurátorok, SZIMA-sok és MMA-sok, meg akik csak a pogácsa miatt ugrottak be, szeressük mi is őt.

Szeressék Szerényit!

Orosz István